

Milan Jesih
MARŠAL
88 pesmic

***

Maršal si dni davno minule
mizico bil privlekel je iz hiše,
reže si h kruhu špeha in čebule,
nožiček si ob irharice briše

- napev nemara komaj slišen
s harmonike v junijskem vonju lip
z bližnjega vrta traja kratek hip
in spet umolkne, da je zdaj še tiše -;

če uslikam predenj
zvrhan poliček,
prizor je še bolj poln, še bolj poveden
in dosti bolj resničen.

Tako ga opazujem tam sedeti,
našega ljubega maršala,
pred pičlimi šestdesetimi leti.
Za ta pogled, nebesa, hvala.

***

Ko sem bil deček,
z mamó pogosto sva obiskovala
vojake in duhovnike sloveče,
najraje od vseh pa našega maršala.

Premleval je zgage poprejšnjih let,
človeške stiske in idejne zmage
– še slišim glas rodnice drage:
»A vidiš, ni s teboj začel se svet!«

Maršal je ljubil mojo mamó
in jaz sem to razumel in sprejemal,
kar bolj otroci kot odrasli znamo,
razumel in sprejemal vez med dvema

in vedel enost upov in strahov.
– Najbolj spominjam se njune zadrege,
kadar v predal po najlonke je segel,
ko sva se odpravljala domov.

***

Saj je trdila moja mama zmeraj
– z besedami »grem stavit, bi prisegla« ... –,
da se v maršalu je inkarniral
duh velikega Hegla,

a tega ni nihče resno jemal,
baba, so rekli, pretirava,
zaljubljena pa sploh – in žal –
ne more biti referenca zdrava,

a kar s tomografijo tekstov zbranih
na filozofski fakulteti,
pooblaščen za ta kšeft v Ljubljani,
so potrdili, se ne da prezreti:

pisanje je nedvomno izvalil genij,
in to se po naključju ne posreči,
kot znanstveni konzilij je precenil.
Nemški idealist je v njem še večji.

***

Bilo je, kadar mama je plesala,
kot gravitacija bi popustila,
in to je fasciniralo maršala:
»Mogoče jaz ne vidim prav?

Pri dvesto kilah!«
In se je čudil,
očaran vzdihal je in zmajeval
– in spremstvo in tuji diplomati tudi –,

a mama kakor svež aprilski zrak,
ki v sebi plava gibek in lahak,
v figurah nikdar videnih stoterih
z notranjo lučjo ob večerih

je usvetljevala malo vrtno trato,
in je od nikoder in je iz ničesar,
iz gibov in stopinjic zgolj, iz plesa,
zvenelo, kot da igra orkester škratov –

a mama moja, lepa in debela,
kot brez telesa
je plavala in jadrjala in lebdela,
nezemski lik z lasuljo ognjezlato.

Za nič pod nebom tačas se ni zmenil,
strmel je, in če niso prstki njeni
po uro, dve se dotaknili tal,
po uro, dve se čudil je maršal.

***

Zarana Anica je vstala,
k potoku je hitela prat:
bele, prebele srajce za maršala,
da z njimi hodil bo na maršalat.

Mrzla je voda, ko zabrede bosa.
Ves dan na prodnikih kleče popeva,
s platnom namiljenim v perilnik fljosa
z močjo, ki kot da bije iz gneva,

a izplakuje s pesmijo bolj milo,
tišjo, komaj se sliši jo čez griče,
ljubi maršal, brez madeža perilo,
ovratnik je posebno delikaten,

kolegice perice to poznate:
nerad se izpere loj in znoj prašičev.
Pod mrak – a pravim, vstala je zarana –
je vsaka srajca dvanajstkrat oprana.

***

Maršal na vrtu je pod češnjo dremal
in k licu tiščal si medvedka;
in moja mama jima je obema
– po nravi in po šegi bosopetka,

po nravi in vokaciji dojilja –
uspavanko plesala
v tišini, v travi,
z blagim nasmehom čuvala maršala,

da ne bi mu od sanj kri rok oblila;
da igračke ne bi v hudem snu zadavil;
da ne bi v spanju s smrtjo šepetal:
da dremal bi spokojen, kot je prav.

Rad se spominjam tistih popoldnevov
– pa najsi bo en sam! –:
čas je zgolj bil, bil, ne da bi mineval,
a vendar je minil. Pa ga ne dam.

***

Večkrat je rekla moja mati:
»Če bi odločala o kravati,
namreč da bi bila edina,
ki smela bi maršalu barvo izbrati –

bi slednji dan spod brade mu visela
cunjica kot oči njegove sinja!«
A ni je pooblastil, vse zastonj!
Kadar se zbita je vrnila z dela,

je dala opero na gramofon,
da jaz je ne bi slišal, ko preklinja
in hlipa.

Enkrat edinkrat je vzkipela

in prhnila: »Ta stara svinja!
Sovražim tipa!« –
pa hip nato, združnjena vase,
»Tisoč tristo enajst ima kravati:

naj nosi jih vse hkrati
ali pa v vencih česnove klobase!«
In že se zmogla je glasno smejati.
»Karkoli, da mu le zadrigne vrat!«

***

Maršal je včasih kratkomalo zginil.
Doma ga ni bilo, na maršalat
ni kartice šel poštempljat,
bilo ga ni ne v knjižnici ne v knjigah,

v molitvah ne v spominih,
ni pel iz slavca, ni iz osla rigal,
ni mrtvim se prikazoval dno sanj,
ni ga bilo, nič vedelo ni zanj.

In moja mama, v bistvo vsa njegova
– od nje bolj človek ljubil ni človeka –,
za koprnenje imela ni naslova:
»Kaj je, če ne ljubezen, strašna sila,

kaj je, če ne ljubezen, v meni tuje,
pred čemer mi srce pokleka,
kar mi telo zmaguje,
odsotno, ki me s praznim napolnjuje:

ljubim, uboga!«
Pa pojma ni imela, koga.
In je strmela vase v votlo dalj. –
Le kdo ve, kje je tačas bil maršal.

***

Mama načrte imela je velike:
sanjala je, da bom postavljaj
maršalu spomenike;
najprej pred našim blokom v Dravljah:

kip višji bo od bloka, k škornjem, k vznožju
pa da mu globus bom položil
ne večji od žogice za tenis:
proporc, ki nedvoumno naj pokaže,

kako naš vodja ni za nas zgolj važen,
marveč za ves svet koliko pomeni.
Ko zrastem, a še preden ostarim,
širno vesolje naj poselim z njim:

da po številu in po skupni masi
vsa boštva bo presegel in preglasil. –
A kdor kaj bere, ve seveda,
da trajnejša, kot kar z rokami

se iz kamna izkleše ali v bronu odlije,
je prāv povedana beseda:
mar ni še bolj po volji rajni mami,
da ga slavim s približki poezije?

***

Če mamo kaj hudo je užalostilo
– kakšna maršalova prepičla hvala –,
si je prerezala zapestno žilo,
pri tem pa vpila, drla se, kričala,

pulila si lase in sramne dlake,
»Kaj že ne crknem, vsega imam do grla,
zviškoma se poserjem na vojščake –!«,
vendar nikoli ni zares umrla,

bil je zgolj cirkus, vse samo predstava,
vse, da bi nežen bil z njo, jo tolažil,
za svojo maršalico jo priznaval –
in že vzneseno butala sta z glaži

in že je prihrumela saniteta,
    nekaj kirurgov je zašilo,
da ni več puščala, odvodno žilo,
in sta sedela, dva v en mir objeta.

***

Včasih se je maršal odselil
iz svoje tukajšnjosti kam na samo,
na kakšen hostnat hribček na deželi
ali v podzemno jamo

in kontempliral, z božjo bitjo zbližan
– kakor se reče –, o zadnjih rečeh
in v samovanju se nalizal križa,
da imel bi v dobro vpisan kakšen greh,

recimo ko najbržda bo kaj kmalu
obrcal koga,
in to bo, jasno, mati moja uboga,
ko spet mu zoprvala bo – maršalu! –,

maršal pa spet jo bo učil molčati,
»Zapri že kljun, neumna gos debela!«
A ni, nikdar, molčala moja mati,
razen ko piruete je vrtela.

***

»En pointe!« si moja mama je ukazala,
in že neustavljiva sila
ji s sunkom je iztegnila stopala
in na konicah palcev jo zvrtila,

kot bi čez vrt orkan zdiviljal
– a peteršilj in por nepotacana,
nepotacano vse vseh zelenjav,
predvsem pa intaktna sveta melancana! –,

pravim, kot neutušljiv vihar,
in je od njega milo,
a neobotavlja se oglasilo
sto tisoč harf, sto tisoč harf

je zazvenelo v tremolu z vso silo,
in solz sto tisoč, demantnih kristalov,
je od ganjene prevzetosti oblilo
obraz maršalov.

***

Mama, kako ljubila je maršala!
Včasih – zakaj, itak ne vejo mame –
tega ni dneve in dneve mu izkazala,
da je izgubljal tek in pamet;

ugibal je, kaj da ravna narobe,
jo kupoval, lizal se ji, dobrikal,
se bahal s slavo in vezal otrobe,
predaval pravo in astronomijo

– kot češ da meni je za učenika:
pa nočem, da me, kar že vem, učijo –,
zdaj v hiši gost je bil veljak, zdaj genij,
da videla bi, kakšen svet ga ceni,

po prsih si je bobnal kot gorila,
samo da bi zanimanje predramil,
če ne občudovanje, v moji mami,
da bi ga vsaj s pogledom oplazila,

vse, skratka, da ne bom predolgovezen,
vse je počel, da vedela bi zanj,
in vse pri ženski je bilo zaman.
Takšno okrutnost zmore le ljubezen.

***

Svetilka s pergamentnim abadžurjem
kot méd sladko svetlobo je sijala,
s kavča sem gledal ure, ure in ure
ob njej pri mizi delati maršala.

Ko je končal, je iz škatle vzel cigaro,
    ji vrh odščipnil, jo oslinil,
in velel, »steci brž po svojo staro,
plesala bo, godel ji bo Tartini

    pa Dunajski orkester«,
in tu premor, a ni žveplenke uprasnil,
    »saj veš, ničvednež, in vsi veste,
kako sem gorek muziki preglasni,

vinersimfonikerji znajo piano
fantastično, posebno še pihala ...«
Vrtel je v prstih smotko neprižgano
in čakal, če se sama zna prižgati.

Dvignil sem se, a tačas že med vrati
    – z nasmehom za maršala –
je zažarela moja mati:
»Ljubi, me tvoja misel je klicala?«

***

Če je maršala zgrudila bolezen,
viroza kdaj pozimi ali gripa –
še vidim mamo, ki ob zglavju hlipa,
kolne in moli in beblja brez zveze:

»Ti pikec moj, vijoličica bela,
dobitnik ran, nosilec brazgotin,
nikar ne umri, dokler bom jaz živela,
in ne potem, dokler bo živ moj sin,

in nikdar, bodi tukaj
s pravnuki mojega pravnuka,
ti in defektni tvoj režim ...«
In takšno, vse brez repa in glave:

križal se je in jo rotil
in ji obljubljal, da bo zmeraj živ,
»daj, nehaj, precej ozdravim –
zapisnikar, vbeleži me med zdrave!«

Pa se je še bolj drla in jokala,
tako da je bolnik res vstal
in odmarširal iz špitala
šibek, z vročino in že malo zdrav.

***

Kot nekdanj pruski vojvodje mrki
maršal je nosil veličastne okle
– tako kot vi ponašate se z brki –,
vse dokler

ga ni pretkana zobna miš
stentala, da jih je prodal
za usran drobiž.

Ne vem, če samemu bilo je žal,

a moja mama zmogla ni besede,
neutešno je jokala:
»Kje je moj moški, ni ga več, maršala!
Kje je vseh dedcev dedec?«

Ko sta se izvira solznic izsušila
in že bilo ji ni izgube mar,
v zrak jo zvrtila je breztežja sila,
spet s plesom je upodabljala vihar.

***

Maršal se imel navado je smehljati
posebno bedasto, če je naneslo,
da česa ni razumel. Moja mati
je več kot enkrat rekla: »Kakšno teslo,

pa genij hkrati:
to dvoje v enem priča,
da Bog si sam ustvaril je Hudiča –
s tem, da je iznašel ogledalo

kot točko nič sredi abscise.«
In spet in še bolj isti ksiht maršalov –
mamo je najbrž razveseljevalo,
kadar se v čem je nebogljjen zalotil

in ni se
nič skrival za krinko obraza,
niti pomislil ni, da bi se izmazal,
jòk, tak pač sem, rojen sem po pomoti:

izraz ubog, vendar neskončno blag,
kot vsak, ko izpozna, da je bedak
in da že vnemar izrečena misel,
naj gre za ordinate ali abscise,